

Roadmap Circulaire Economie

Startnotitie naar een circulair Drenthe

DRENTHE DOET!

Doen

Voorwoord

Duurzaamheid staat in Drenthe hoog op de agenda. We zijn ons ervan bewust dat we op een andere manier met onze aarde moeten omgaan. De vraag is niet meer óf we moeten investeren in een duurzame economie, maar wannéér. Zo zien we dat de leveringszekerheid en de prijzen van grondstoffen fluctueren en dat de groeiende vervuiling een grote impact heeft op de natuur en haar biodiversiteit. Een circulaire economie biedt soelaas omdat we op een slimme manier omgaan met onze grondstoffen. We zetten breed in op waardecreeatie en economie.

Drenthe wil aan de slag met circulaire economie, maar het is een uitdagende opgave. Het vraagt op Noord-Nederlandse schaal om samenwerking tussen inwoners, bedrijven, kennisinstellingen en overheden. De provincie Drenthe kan hierin het verschil maken. In Drenthe liggen kansen voor gunstig vestigingsklimaat voor circulaire ondernemingen, met name in de sectoren van chemie, landbouw, afval en bouw.

De transitie van een lineaire economie naar een circulaire economie bevindt zich echter nog in het voorstadium. Dit betekent dat wij in Drenthe actief moeten experimenteren en pionieren als we hier succes willen boeken. De provinciale organisatie heeft een voorbeeldfunctie, maar kan het niet alleen. We moeten kansen bieden aan bedrijven en organisaties, en werken gezamenlijk aan de opgave. Belangrijk is dat we het doen. Daarom hebben we de roadmap 'Circulair Drenthe in 2050' opgesteld. Hierin beschrijven we onze werkwijze en ambitie, al is deze aanpak niet in beton gegoten. Gaandeweg zetten we stappen richting de aanpak van het versnellen van de transitie naar een circulaire economie. We leren door te doen.

Henk Brink
Gedeputeerde Economie

1

1.1

1.2

2

2.1

2.2

2.3

2.4

4

5

5.1

5.2

6

6.1

6.2

7

7.1

7.2

7.3

7.4

CIRCULAIRE ECONOMIE

Inleiding

Startnotitie: roadmap circulaire economie

Nog nooit eerder heeft het onderwerp circulaire economie zo hoog op de maatschappelijke agenda gestaan. De transitie van een lineaire naar een circulaire economie bevindt zich nog in de pioniersfase en brengt grote opgaven met zich mee. De transitie biedt ook vele kansen voor Drenthe.

De provincie Drenthe wil daarom werk maken van een circulaire economie. Het doel van deze startnotitie is de inhoudelijke kaders en werkwijzen te bepalen door de focus en ambitie op Drentse schaal te formuleren. De roadmap dient als een leidraad in deze transitie. Door te doen en gaandeweg te leren over de beste aanpak voor een circulair Drenthe kunnen de eerste stappen richting het versnellen van de transitie naar een circulaire economie worden gezet.

In het volgende hoofdstuk wordt de 'Aanleiding' van de transitie naar een circulaire economie besproken en het begrip circulaire economie uitgelegd. De theorie achter de transitie is de basis van de ingeslagen strategie en biedt handelingsperspectief voor de Drentse opgaven. Het

staat tevens centraal in het hoofdstuk 'Transitietheorie'. Aansluitend wordt de ambitie van de provincie Drenthe toegelicht en worden de verbanden tussen deze ambitie en de daaruitvloeiende opgaven beschreven in het hoofdstuk 'Circulair Drenthe'. Het hoofdstuk 'Drenthe doet!' gaat in op circulaire projecten en processen die al spelen binnen de provincie Drenthe. Het laatste hoofdstuk 'Provinciale organisatie' gaat in op de ontwikkelingen die spelen binnen de organisatie.

GROEIENDE URGENTIE

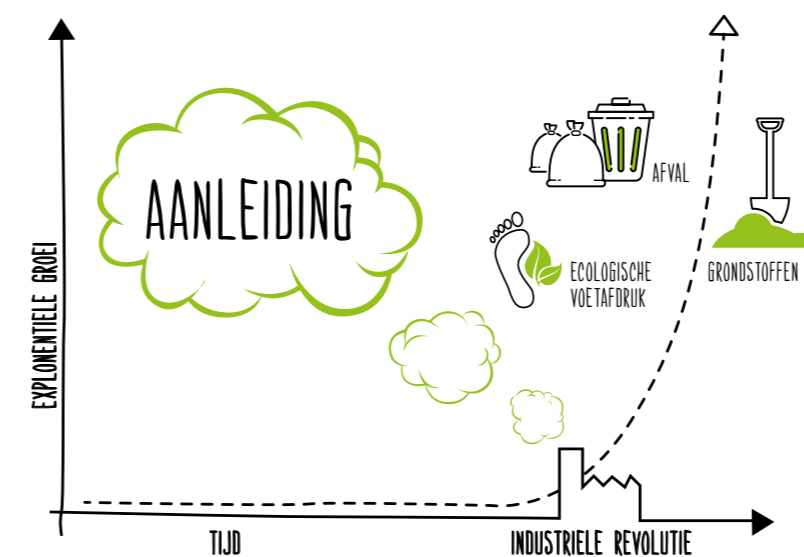
Aanleiding

Groeiende urgentie

De economie en welvaart zijn de afgelopen honderd jaar wereldwijd exponentieel gegroeid (figuur 1). De toenemende productie laat zich in harde cijfers tekenen: tegenwoordig gebruikt men 34 keer zoveel materialen in productieprocessen dan aan het begin van de 20ste eeuw. De verwachting is dat de vraag naar grondstoffen en materialen door de groeiende wereldbevolking en welvaart de komende decennia nog meer toeneemt. ¹ Wanneer het gebruik van grondstoffen wereldwijd

echter niet verandert, stevent de mensheid op den duur af op een enorm afvaloverschot en grondstoffentekort. ² De uitputting van de aarde en groeiende vervuiling hebben een grote impact op het milieu. Problemen als het verlies aan biodiversiteit, klimaatverandering en natuuraantasting zullen groeien als de manier waarop mensen omgaan met de aarde, niet verandert. Daarnaast krijgen bedrijven steeds meer te maken met fluctuerende grondstofprijzen en leveringszekerheid door verschuivingen in mondiale machtverhoudingen en instabiliteit van grondstoffleverende regio's. Deze onzekerheid heeft een negatieve impact op het bedrijfsleven, werknemers en uiteindelijk op de samenleving in het algemeen.

Dit geldt ook voor Nederland, dat steeds meer grondstofafhankelijk van andere landen is: inmiddels wordt tweederde van alle grondstoffen geïmporteerd. ³ Het besef groeit dat door het huidige economische systeem de grenzen van de vitale systemen van de aarde wordt overschreden en de Nederlandse ecologische voetafdruk steeds groter wordt.

Figuur 1: De aanleiding van een circulaire economie. Het huidige economische systeem overschrijdt het vitale systeem van de aarde waardoor de urgentie voor een circulaire economie groeit.

¹ SER (2016). Werken aan een circulaire economie: geen tijd te verliezen.

² UNEP (2011). Decoupling natural resource use and environmental impacts from economic growth: a report of the working group on decoupling to the International Resource Panel.

³ CBS (2012). Bulk van grondstoffen uit Europa. Zie: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2012/46/bulk-van-grondstoffen-uit-europa>

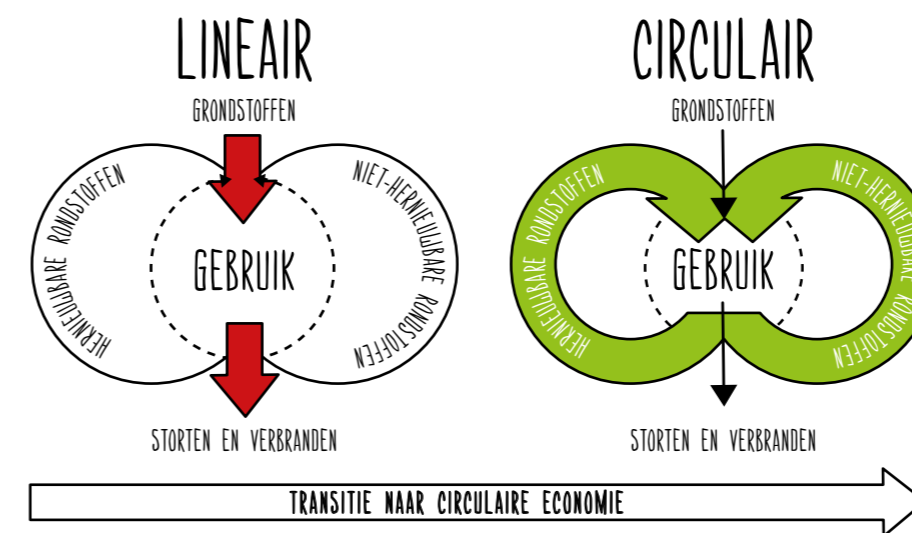

CIRCULAIRE ECONOMIE

Circulaire Economie

Het huidige economische systeem is verantwoordelijk voor de negatieve gevolgen, waardoor er nu een omslag nodig is in de manier waarop met grondstoffen en afval wordt omgegaan. De huidige economie is een lineaire economie, waarin grondstoffen na gebruik voor het grootste deel als afval worden verwerkt. Een circulaire economie biedt oplossing aan de grootschalige grondstoffenuitputting en afvalproblematiek. MVO Nederland definieert circulaire economie als een

"ECONOMISCH SYSTEEM DAT BEDOELD IS OM HERBRUIKBAARHEID VAN PRODUCTEN EN GRONDSTOFFEN TE MAXIMALISEREN EN WAARDE Vernietiging te MINIMALISEREN. ANDERS DAN IN HET HUIDIGE LINEAIRE SYSTEEM, WAARIN GRONDSTOFFEN WORDEN OMGEZET IN PRODUCTEN DIE AAN HET EINDE VAN HUN LEVENSDUUR WORDEN Vernietigd."⁴

In een circulair systeem zijn nauwelijks nieuwe grondstoffen nodig, want grondstoffen zijn zonder waardeverlies eendeloos bruikbaar. Grondstoffen die toch nieuw gewonnen moeten worden, zijn duurzaam geproduceerd en bovendien herbruikbaar en algemeen beschikbaar.⁵ In een circulaire economie staat waardecreatie centraal. Aan elke grondstof wordt een waarde toegekend waardoor afval in feite niet meer bestaat. Figuur 2 laat het verschil tussen een lineaire en circulaire economie zien. Een belangrijk onderdeel van een circulaire economie is het efficiënter omgaan met het gebruik van producten. Wanneer de onbenutte capaciteit beter wordt benut is het niet nodig om nieuwe goederen te produceren en worden tevens grondstoffen bespaard.⁶ Een circulaire economie is gaat dus over het hergebruik van materialen, maar ook over de nieuwe manier van kijken hoe we met gebruik en bezit van producten omgaan in onze maatschappij.

Figuur 2: De transitie van een lineaire naar een circulaire economie. Waardevernieging van grondstoffen minimaliseren en hergebruik maximaliseren door hernieuwbare en niet-hernieuwbare grondstoffen opnieuw op te nemen in de kringloop³. (Geïnspireerd op afbeelding Planbureau voor de Leefomgeving, 2016).

⁴ MVO staat voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen.

⁵ Rijksoverheid (2016). Nederland circulair in 2050.

⁶ Me Judice (2015). Wat is nu eigenlijk de economie?

GRONDSTOFFEN AKKOORD

Grondstoffenakkoord

De eerste stap naar een circulaire economie op landelijk niveau is met het Rijksprogramma ‘Nederland Circulair in 2050’ gezet. Om de ambitie van ‘een volledig circulaire economie in 2050’ te realiseren, is het breed onderschreven Grondstoffenakkoord gelanceerd. Op 14 september 2016 werd het Grondstoffenakkoord ondertekend door meerdere partijen, waaronder de provincie Drenthe. Inmiddels hebben meer dan 325 partijen het akkoord ondertekend en staan achter de ambitie.⁷

Met de ambitie in het Grondstoffenakkoord behoudt de Nederlandse economie op een zo duurzame manier de sterke concurrentiepositie op de wereldmarkt en behaalt zij de Europese klimaat- en milieudoelstellingen. Het resultaat is een economie waar efficiënt en slim wordt omgegaan met grondstoffen en materialen, en waar samen wordt gewerkt met alle lagen van de maatschappij; van bedrijven, vakbonden, overheden, natuur- en milieuorganisaties, kennisinstellingen, financiële instellingen en vele andere maatschappelijke organisaties door het gehele land. Het Grondstoffenakkoord sluit aan bij Europese doelstellingen op het gebied van duurzame productie en hergebruik. De Rijksoverheid draagt hier onder meer aan bij door sterk in te zetten op de ontwikkeling van de circulaire economie en op die wijze het energiegebruik van grondstofwinning en productieprocessen terug te dringen. In tabel 1 worden de circulaire economie doelstellingen weergegeven die zijn vastgesteld op Europees- en Rijksniveau.

⁷ Voor de ondertekenaars

⁸ Zie Regeerakkoord 2017: Vertrouwen in de toekomst

Regio	Doelstellingen
EUROPESE UNIE	<ul style="list-style-type: none"> • CO2 UITSTOOT IN 2030 MET 40% GEREDUCEERD TEN OPZICHTE VAN 1990 • AANDEEL HERNIEUWBARE ENERGIE IN 2030 IS 27% • 65% HERGEBRUIK VAN HUISAFVAL IN 2030 • 75% HERGEBRUIK VAN VERPAKKINGSMATERIAAL IN 2030 • MAXIMAAL 10% STORTEN VAN HUISAFVAL IN 2030
NEDERLAND	<ul style="list-style-type: none"> • CO2 UITSTOOT IN 2030 MET 49% GEREDUCEERD TEN OP ZICHTE VAN 1990 EN EEN REDUCTIE VAN 80-95% IN 2050.⁸ • 50% HERGEBRUIK VAN GRONDSTOFFEN IN 2030 • 95-100% HERGEBRUIK VAN GRONDSTOFFEN IN 2050

Tabel 1:
Circulaire economie doelstellingen op Europees- en Rijksniveau (Grondstoffenakkoord, 2016).

TRANSITIEAGENDA'S

Transitiesagenda's

Op basis van het Grondstoffenakkoord is met de ondertekende partijen gebouwd aan vijf prioritaire Transitieagenda's: 1) Biomassa en voedsel; 2) Kunststoffen; 3) Maakindustrie; 4) Bouw en 5) Consumptiegoederen. Iedere partij heeft hierin bijgedragen vanuit eigen rol, kennis en kunde.

Het doel van deze Transitieagenda's is het ontwikkelen van concrete acties in het bedrijfsleven en de maatschappij, die resulteren in de gestelde doelstellingen van het Grondstoffenakkoord. Dit betekent dat in de periode van 2016-2021 de nadruk ligt op het stimuleren van innovaties en gedragsverandering bij bedrijven, maatschappelijke organisaties, overheden en de samenleving. Per Transitieagenda is de focus als volgt:⁹

1. Biomassa en voedsel	De agenda Biomassa en Voedsel beschrijft de stappen welke nodig zijn om onze voedselvoorziening circulair te maken.
2. Kunststoffen	De ambitie van deze agenda is dat alle producten met kunststoffen over ruim dertig jaar circulair zijn. Ze hebben een kleine milieuoetprint en zijn gemaakt van hernieuwbare kunststoffen van een gegarandeerde kwaliteit.
3. Maakindustrie	De Transitieagenda Maakindustrie beschrijft hoe we de voorzieningszekerheid van kritische materialen kunnen vergroten, de milieudruk van producten uit deze industrie kunnen verlagen en de kringloop van producten uit de maakindustrie kunnen vervolmaken. ¹⁰
4. Bouw	De Transitieagenda Bouw gaat over een andere manier van werken met gebouwen en infrastructuur. Dit betekent dat gebouwen en infrastructuur zo worden ontwikkeld dat alle materialen en grondstoffen herbruikbaar zijn en geen fossiele energiebronnen meer worden gebruikt.
5. Consumptiegoederen	De agenda Consumptiegoederen gaat zowel over producten met een korte omloopcyclus, zoals verpakkingen en wegwerpmaterialen, als producten met een langere omloopcyclus, zoals kleding en wasmachines.

⁹ IPO (2018). Vijf Transitieagenda's schetsen contouren voor circulaire samenleving in 2050.

¹⁰ Kritische materialen zijn schaarse materialen die essentieel zijn voor bepaalde industrietakken en waarvan de leveringszekerheid laag is.

TRANSITIE THEORIE

4. Transitietheorie

De overgang van een lineaire naar een circulaire economie is een transitie. Om de ontwikkeling van een lineaire naar circulaire economie te begrijpen en om te ontdekken wat er nodig is om deze transitie in de provincie Drenthe te bewerkstelligen, wordt eerst de strategie achter transities uitgelegd. Deze strategie is vertaald naar de provinciale opgaven.

Wanneer wordt gesproken over een transitie, spreekt men over een ingrijpende en onomkeerbare verandering van (een deel van) de samenleving, die geleidelijk verloopt. Het is een omslag van de regels, wetten, omgangsvormen, denkbeelden en ideeën die de samenleving bepalen. Een transitie is een fundamentele verandering in de structuur, cultuur en werkwijze van een maatschappelijk systeem.¹¹ De transitie naar een circulaire economie betekent daarom dat het economische systeem structureel anders moet worden ingericht.

Transities kunnen door een combinatie van top-down en bottom-up bewegingen gestuurd worden.¹² De provincie Drenthe kan de transitie naar een circulaire economie onder andere beïnvloeden door:

- het creëren van innovatieruimte voor koplopers, zodat nieuwe niches kunnen ontstaan (bijv. versoepelen van regels en wetten, en ruimte maken voor nieuw beleid);¹³

- het verbinden van niches in dezelfde richting (co-evolutie) én het ontwikkelen van netwerken rondom koplopers;
- het creëren van een beweging rondom deze netwerken;
- het bevorderen van afstemming tussen de verschillende schaalniveaus, zodat een beweging van onderop gefaciliteerd kan worden.¹⁴

De s-curve in het model van figuur 3 is een gestileerde weergave van de dynamiek van transities. Het is belangrijk om te begrijpen dat transities niet-lineaire processen zijn.

In de eerste fase van de s-curve, de zogenoemde voorontwikkelings- of voorbereidingsfase, kunnen transities het best gestuurd worden. In deze fase zijn er weinig zichtbare veranderingen op maatschappelijk niveau, maar wordt er wel druk geëxperimenteerd en gepioneerd. In de take-off fase zien we de eerste zichtbare veranderingen. Het veranderingsproces komt op gang en de structuur van het systeem begint een andere vorm aan te nemen. De doorbraakfase of de versnellingsfase kenmerkt zich door zichtbare systeemveranderingen en door een opeenhoping van veranderingen op uiteenlopende terreinen die op elkaar reageren. In de versnellingsfase vinden collectieve leerprocessen plaats, net als een snelle verspreiding van trends, ideeën, manieren van werken etc.

¹¹ Rotmans, J. (2012). In het oog van de orkaan. Nederland in Transitie. Aeneas: Boxtel, 236.

¹² Rotmans, 254.

¹³ Koplopers zijn voorlopers met geheel eigen opvattingen over toekomstige ontwikkelingen in het gebied waar ze werkzaam zijn. Ze denken anders dan anderen, onconventioneel en 'out of the box'.

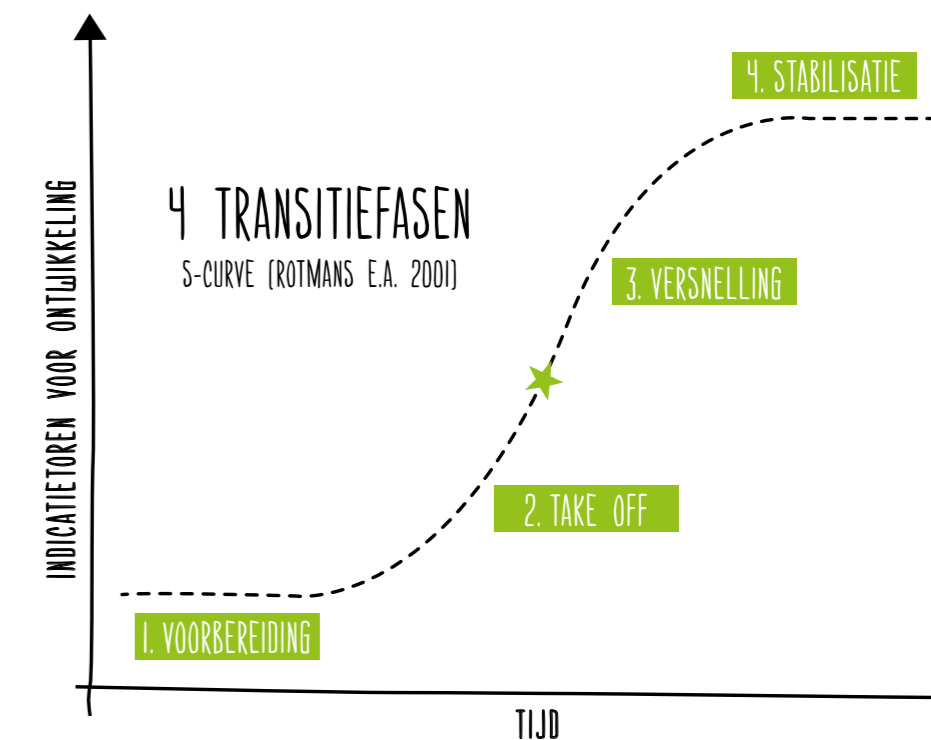
¹⁴ Rotmans onderscheidt drie schaalniveaus die maatschappelijke systemen verbeelden. In het macroniveau spelen autonome ontwikkelingen en globale trends. Hieronder hangt het meso-niveau waar regimes, dominante structuren, werkwijzen en culturen opereren. Dominant zijn hier regels, wetten en beleid. De meeste weerstand zit in het meso-niveau, maar daarentegen kan men vanuit dit niveau de kiem planten voor een transitie. Op het laagste niveau, het microniveau wakkeren nieuwe ideeën, praktijken, experimenten en projecten snelle veranderingen aan.

TRANSITIE THEORIE

In de laatste fase komt de transitie in de stabilisatiefase. In deze fase neemt de snelheid van de maatschappelijke verandering af, leidend tot een nieuw evenwicht. ¹⁵

Figuur 3: Transitiecurve (Aangepast uit van der Hoeven, 2010). Het kantelpunt (aangegeven met een ster in het figuur) is een periode waarin trends, ontwikkelingen en gebeurtenissen op verschillende schaalniveaus in één en dezelfde richting wijzen. Deze periode is onrustig en kenmerkt zich door radicale veranderingen op uiteenlopende terreinen (politiek, techniek, economie, cultuur). In deze fase moet de overheid niet zelf de invulling van de economie organiseren, maar het mogelijk maken dat anderen dit kunnen creëren; ruimte bieden aan de koplopers en de kantelaars. ¹⁶ Het kernbegrip is hier; faciliteren.

Figuur 3: Transitiecurve (Aangepast uit van der Hoeven, 2010).

¹⁵ Hoeven, van der, D (2010). Verbreden, verdiepen en opschalen.

¹⁶ Rotmans, 245.

KANSEN VOOR DRENTHE

5. Circulair Drenthe

Kansen voor Drenthe

Drenthe staat een uitdagende opgave te wachten met de transitie naar een circulaire economie. Een circulair systeem heeft namelijk niet alleen op mondiale en nationale schaal een grote impact, maar ook op Drentse schaal. Eén van de vele krachten van de provincie Drenthe is de prachtige natuur en prettige leefomgeving. De provincie ziet dit als haar kernkapitaal, dat zij goed wil beschermen, herstellen en ontwikkelen. Door de opwarming van de aarde veranderen leefgebieden van planten en dieren. Een circulaire economie draagt bij aan de klimaatdoelstellingen om de effecten van klimaatverandering te minimaliseren. Daarom is het voor Drenthe essentieel om nu de transitie naar een circulaire economie te maken en zo het unieke karakter van de regio in stand te houden.

Een verandering van ons economische systeem is een belangrijke stap in de transitie naar een duurzame wereld. Het is voor de economische kracht van Drenthe van groot belang dat bedrijven en organisaties door ontwikkelen naar circulaire toepassingen in de bedrijfsvoering. In Drenthe hebben het midden- en kleinbedrijf (MKB) het grootste aandeel van alle bedrijvigheid en het MKB wordt dan ook wel gezien als de motor van de Drentse economie.¹⁷ Dit type ondernemingen heeft over het algemeen minder grote buffers en kleinere marges om tegenslag op te vangen.¹⁸ Daarom is het belangrijk dat koplopers de ruimte krijgen om te groeien en andere bedrijven mee te nemen in hun spin-off. Op deze manier zijn de ondernemingen weerbaarder en krijgen ze een

beter toekomstperspectief op de lange termijn.

Wanneer een succesvol klimaat wordt gecreëerd voor circulaire ondernemingen, stijgt ook de innovatiekracht en ontstaat een gunstig vestigingsklimaat voor nieuwe bedrijven met de groei van werkgelegenheid als gevolg. De aard van het circulaire economische systeem draagt bij aan de werkgelegenheid van het gebied. Het scheiden van onderdelen en grondstoffen uit gebruikte producten voor het hergebruik is een arbeidsintensieve onderneming, waardoor het aantal arbeidsplaatsen met name aan de onderkant van de arbeidsmarkt zal stijgen.¹⁹

Uiteindelijk is een algehele verandering van onze maatschappij noodzakelijk om een duurzame toekomst in te gaan. Dit betekent dat er op een nieuwe manier moet worden gekeken naar hoe wij onze samenleving inrichten. Een grote uitdaging waarvoor concrete actie nodig is op dit moment. De provincie wil ondersteuning bieden aan partijen die deze beweging mogelijk maken. Omdat het belangrijk is om goed in beeld te hebben waar de mogelijkheden liggen en wat te behalen is, zijn er op dit moment hiervoor nog geen harde doelstellingen vastgelegd voor Drenthe. Op rijksniveau heeft de provincie Drenthe zich wel gecommitteerd aan het Grondstoffenakkoord, waar bepaalde doelstellingen zijn vastgelegd. Ook dient dit als eerste stap naar het uiteindelijke doel van een volledig circulaire economie.

¹⁷ Zie Economische Koers Drenthe 2016-2019

¹⁸ McCann, P. (2013). Modern Urban and Regional Economics. Oxford University Press: Oxford, 321

¹⁹ PGGM (2017). De rol van geld in de transitie naar een meer circulaire economie.

De focus van Drenthe

De provincie Drenthe heeft in 2016 het Grondstoffenakkoord getekend en spreekt hiermee de intentie uit om met circulaire economie aan de slag te gaan. In Drenthe zien we met name kansen in de Transitieagenda's kunststoffen en bouw. Daarnaast zet de Provincie Drenthe zich breed in op verduurzaming vanuit onder andere de programma's Toekomstgerichte Landbouw en Energie.

De kunststoffenagenda zet vooral in op *circulair design*, om producten en verpakkingen beter te laten hergebruiken én om hernieuwbare, biobased en gerecyclede kunststofproductie te stimuleren. Hier liggen voldoende kansen voor Drenthe. De provincie Drenthe ziet kansen om met koplopers in het veld samen te werken en te komen tot een ontwikkelingsagenda. Zo werken afval- en kunststofverwerkers Attero en Area aan plastic producten en verpakkingen, die op een innovatie wijze omgezet worden in hernieuwbare kunststoffen en energie.

Met Chemport Europe loopt de provincie Drenthe voor op het gebied van *groene chemie*. In dit samenwerkingsverband tussen ondernemingen, onderwijsinstellingen en overheden worden hernieuwbare grondstoffen ontwikkeld om op circulaire wijze materialen en goederen te produceren. De groene chemie heeft een sterk innovatief karakter met continue ontwikkeling van nieuwe technieken en vernieuwende

toepassingen van duurzame chemische processen. De uitdaging ligt in het toepassen van nieuwe technieken op een grotere schaal in andere sectoren. Op dit moment wordt de cross-sectorale samenwerking tussen bedrijven uit de groene chemie en overige branches nog niet dusdanig benut dat het een grote bijdrage heeft binnen de circulaire economie, terwijl er wel degelijk bruikbare en kostenefficiënte mogelijkheden liggen.

Behalve kunststoffen zijn er in Drenthe ook mogelijkheden om de transitie naar een *circulaire manier van bouwen* te versnellen. De bouwsector is een grootverbruiker van grondstoffen in de Nederlandse economie en slaat veel grondstoffen op die bruikbaar zijn voor hergebruik. In deze sector wordt echter nog op zeer kleine schaal hergebruik van materialen toegepast; slechts drie tot vier procent van alle nieuwe bouwmaterialen voor de woning- en utiliteitsbouw bestaat uit secundaire grondstoffen.²⁰ Hier liggen kansen om grote stappen te maken binnen de circulaire economie. Zo ontstaan in Drenthe steeds meer initiatieven rondom circulaire bouwprojecten. Verschillende gemeenten, woningcorporaties en andere organisaties verkennen op dit moment de mogelijkheden van een circulaire bouweconomie. Deze plannen staan echter los van elkaar waardoor de vraag in de regio nog volledig versnipperd is.

²⁰ MVO in de bouw.

VOORBEELD FUNCTIE

Doen

6. Ambitie

Provinciale ambitie

De provincie erkent het belang van een circulaire economie. In het Collegeakkoord 2015-2019 spreekt het college de ambitie uit de circulaire economie te faciliteren. Daarnaast is circulaire economie opgenomen in de Economische Koers Drenthe 2016 – 2019, waar aanknopingspunten in staan voor circulaire economie in Drenthe.²¹ Ondanks de toenemende aandacht voor een circulaire economie binnen Drenthe, kunnen we echter nog niet spreken van zichtbare veranderingen op provinciaal en maatschappelijk niveau. De Drentse transitie naar een circulaire economie bevindt zich wat dat betreft nog in de voorbereidingsfase. Daarom is het van belang om tijdig in te zetten op de transitie en deze zo te sturen dat Drenthe een aantrekkelijke regio voor duurzame ondernemingen wordt met een sterke concurrentiepositie. Een circulaire economie schept regionaal banen, op verschillende vaardigheidsniveaus en biedt volop nieuwe mogelijkheden voor haar inwoners.

DE PROVINCIE DRENTHÉ HEEFT DE AMBITIE OM IN 2050 CIRCULAIR TE ZIJN, DOOR EEN PROACTIEVE ROL TE NEMEN IN HET VERSNELLEN VAN DE TRANSITIE NAAR EEN CIRCULAIRE ECONOMIE.

Provinciale strategie

De strategie achter de transitietheorie is leidend geweest voor het

opstellen van de Drentse aanpak. De rol van de provincie valt volgens deze theorie uiteen in vier acties; het creëren van innovatieruimte voor koplopers, het verbinden van niches in dezelfde richting (co-evolutie) én het ontwikkelen van netwerken rondom koplopers, het creëren van een beweging rondom deze netwerken en het bevorderen van afstemming tussen de verschillende schaalniveaus, zodat een beweging van onderop gefaciliteerd kan worden. Om de bovengenoemde ambitie te realiseren gaat de provincie inzetten op drie verschillende lijnen.

1. Voorbeeldfunctie: De provincie Drenthe heeft een voorbeeldfunctie en zet zich (intern) proactief in om de transitie naar een circulaire economie te versnellen.

Alleen wanneer de provincie zelf circulaire economie in haar werkprocessen heeft verankerd, kan de provincie haar boodschap effectief uitdragen. De provincie zet daarom in op het vergroten van de bewustwording onder de eigen medewerkers én profileert het zich als maatschappelijk bewuste organisatie die een voortrekkersrol inneemt binnen de transitie naar een circulaire economie. Daarnaast worden de afvalstromen die door de provincie worden geproduceerd geminimaliseerd en de kringlopen van herbruikbare en niet-herbruikbare grondstoffengebruik verkleind. Circulaire economie zal als werkwijze geïncorporeerd worden bij de bestaande beleidsfacetten, processen en opgaven. Bijvoorbeeld door in te zetten op circulair inkopen, waarmee

²¹ Zie Economische Koers Drenthe 2016-2019

SAMENWERKING

de provincie als inkopende partij circulaire principes borgt in het inkoopproces. Als eerste afnemer creëert de provincie een vraag naar een product bij marktintroductie, ook wel 'launching customer' genoemd. De provincie Drenthe vertaalt dit naar de volgende doelstelling:

IN 2023 ZIJN 100% VAN DE INKOOPUITVRAGEN CIRCULAIR, DOORDAT CIRCULARITEIT IS GEBORGD BINNEN DE INTERNE BELEIDSFACETTEN, PROCESSEN EN OPGAVEN VAN DE PROVINCIE DRENTH.

Om invulling te geven aan het tijdsfad van de doelstelling wordt in medio 2019 een meting gehouden over de hoogte van de circulaire inkoopuitvragen op dat moment. Uitgezet in de periode van 2018-2023 resulteert dit in de volgende richtlijn per jaar:

- 1) In 2019 zijn 10% van de uitvragen circulair
- 2) In 2020 zijn 20% van de uitvragen circulair
- 3) In 2021 zijn 40% van de uitvragen circulair
- 4) In 2022 zijn 80% van de uitvragen circulair
- 5) In 2023 zijn 100% van de uitvragen circulair

Dit betekent dat bij 100% van de aanbestedingen die worden uitgezet

door de provincie in 2023 een circulaire criterium is meegenomen in de uitvraag. Omdat op dit moment nog niet geheel helder is wanneer sprake is van circulariteit is het noodzakelijk om verder te onderzoeken wat gepaste criteria zijn voor circulair inkopen. Ieder project heeft een andere context. Daarom moeten er per geval project specifieke criteria en doelstellingen worden bepaald om deze later te kunnen toepassen bij toekomstige projecten. Het heeft tijd nodig om deze criteria en doelstellingen vast te stellen, om deze reden wordt het percentage van de circulaire uitvragen stapsgewijs opgebouwd.

2. Samenwerking: De provincie Drenthe zoekt samenwerking met verschillende actoren in het maatschappelijk speelveld en creëert een breed maatschappelijke draagvlak voor een Drentse transitie naar een circulaire economie.

De provincie Drenthe erkent het belang van circulaire economie maar kan vanuit haar rol en positie niet alleen de transitie bewerkstelligen. In samenwerking met onder andere Drentse bedrijven en ondernemers (klein en groot), onderwijs- en kennisinstellingen en andere overheden, worden op basis van gelijkwaardigheid en met respect voor ieders rol en verantwoordelijkheid circulaire initiatieven ontplooid. De provincie Drenthe sluit zich aan bij bestaande samenwerkingsverbanden en projecten omtrent circulaire economie en werkt vanuit een integrale aanpak, waarbij de opgaven in de regio's centraal staan. Zo draagt de

CIRCULAIR ONDERNEMEN

provincie bij aan het vergroten van draagvlak voor een Drentse transitie.

3. Circulair Ondernemen: Vanuit het samenwerkingsverband N.I.C.E. jaagt de provincie Drenthe innovatie aan en wordt circulair ondernemen gefaciliteerd.

Om duurzaam én concurrerend te kunnen zijn, is het essentieel om stevig in te zetten op innovatieve ontwikkelingen. Bij deze opgave wordt vanuit de vraag van de markt gewerkt: Wat heeft een regio, bedrijf of organisatie nodig om de transitie naar een circulaire economie te bevorderen? Met het samenwerkingsverband Noordelijk Innovatielab Circulaire Economie (N.I.C.E.) als basis, zet de provincie vanuit de vraag in op innovatieve ontwikkelingen binnen het speelveld van circulaire economie. Om de transitie binnen de bouwsector aan te jagen is de eerste stap; identificeren van koplopers en hen innovatieruimte aanbieden met als uitkomst kennisvergroting.

1. VOORBEELD FUNCTIE

Provincie Drenthe vergroent!

Deze cheque is goed voor 2.521.600 duurzame Drentse kilometers en levert 358 ton CO2 reductie op door duurzame benutting van bermgras uit 2016

altero
energiek met milieu

PITPOINT
CLEAN FUELS

provincie Drenthe

7. Drenthe doet!

Provinciale pijler 1: Voorbeeldfunctie

De provincie Drenthe verkent in hoeverre zij zelf circulaire economie in haar organisatie kan doorvoeren. De organisatie onderzoekt momenteel de mogelijkheden tot circulair inkopen en aanbesteden. Hiervoor worden verschillende pilots uitgevoerd vanuit de gedachte dat de provincie fungeert als launching costumer en daardoor de markt stimuleert tot het innoveren van circulaire economie.

Zo verwerkt de provincie bermmaaisel ten behoeve van de productie van groen gas. Daarnaast gaat de provinciale organisatie middels een project circulaire economie – intern na welke mogelijkheden er nog meer zijn om circulaire economie in haar werkprocessen en beleid te verwerken - door bijvoorbeeld kritisch te kijken naar de eigen afvalstromen. Ook kijkt de provinciale organisatie kritisch naar haar eigen huisvesting en hebben studenten van N.I.C.E. de opdracht gekregen een gebouwenpaspoort te maken.²² Zoals eerder is aangegeven liggen er in Drenthe ook kansen voor circulair bouwen. Samenwerking op het gebied van circulaire economie is erg belangrijk. Daarom onderzoekt de provincie wat haar rol kan zijn om circulair bouwen te ondersteunen. Dit doet zij door de mogelijkheden te verkennen voor een digitaal informatiesysteem voor bouwmaterialen en via N.I.C.E.

ENQUÊTE CIRCULAIRE ECONOMIE

DE PROVINCIE DRENTHÉ HOUDT VAN DOEN! DIT IS OOK ZEKER TERUG TE ZIEN IN DE UITKOMSTEN DIE UIT DE ENQUÊTE ZIJN GEKOMEN. DE PROVINCIE DRENTHÉ HEEFT EEN ENQUÊTE AFGENOMEN ONDER HAAR WERKNEMERS OM ACHTER EEN AANTAL ZAKEN TE KOMEN, NAMELIJK WAT VERSTAAN DE WERKNEMERS ONDER CIRCULAIRE ECONOMIE, DE ERVARINGEN DIE ER TOT NU TOE ZIJN EN OF EN OP WELKE WIJZEN CIRCULAIRE ECONOMIE TOE TE PASSEN IS IN HET WERK EN DAGELIJKS LEVEN. MAAR LIEFST 95 WERKNEMERS HEBBEN DE ENQUÊTE INGEVULD EN ZIJN OF HAAR MENING GEGEVEN. FIGUUR 4 LATEN ZIEN DAT 38% VAN DE WERKNEMERS VINDT DAT CIRCULAIRE ECONOMIE IS TOE TE PASSEN IN ZIJN OF HAAR WERKZAAMHEDEN EN DAT 37% HET WEL WIL PROBEREN. MEER DAN DE HELFT VAN DE GEVRAAGDE WERKNEMERS IS DUS BEREID OM CIRCULAIRE ECONOMIE TOE TE PASSEN IN ZIJN OF HAAR WERK. FIGUUR 5 LAAT ZIEN DAT 82% VAN DE ONDERVRAAGDE WERKNEMERS VINDT DAT DE PROVINCIE DRENTHÉ EEN VOORBEELDROL (AANJAGER) MOET NEMEN IN DE TRANSISTIE NAAR EEN CIRCULAIRE ECONOMIE. HIERUIT BLIJKT DAT WERKNEMERS NAAST CIRCULAIRE ECONOMIE TOE WILLEN PASSEN IN HET WERK OOK VINDEN DAT DE PROVINCIE DRENTHÉ ALS OVERHEIDSORGANISATIE CIRCULAIRE ECONOMIE MOET UITDRAGEN.

²² Een gebouwenpaspoort is een opsomming van materialen die in het gebouw verwerkt zijn.

2. VERBINDING/ SAMENWERKING

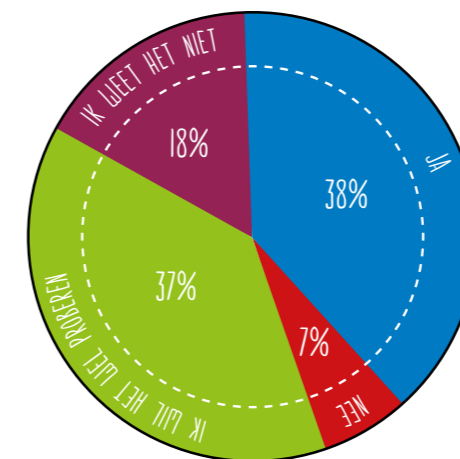
7. Drenthe doet!

Enquête Circulaire Economie

IS CIRCULAIRE ECONOMIE TOE TE PASSEN IN JE HUIDIGE WERKZAAMHEDEN?

- JA
- NEE
- IK WIL HET WEL PROBEREN
- IK WEEET HET NIET

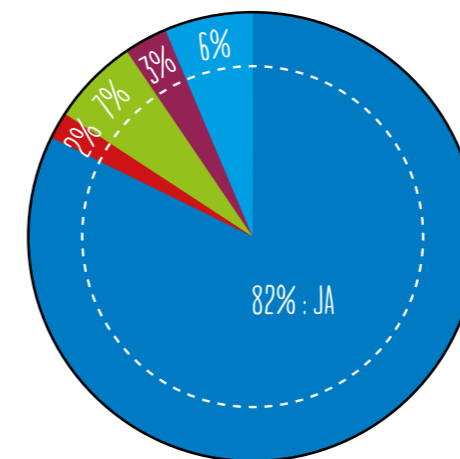
Figuur 4: Is circulaire economie toe te passen in werkzaamheden

DE PROVINCIE DRENTH MOET EEN VOORBEELDROL (AANJAGER) NEMEN IN DE TRANSITIE NAAR EEN CIRCULAIRE ECONOMIE.

- JA
- NEE
- IK WEEET HET NIET
- HET MAAKT MET NIET UIT
- ANDERS

Figuur 5: Voorbeeldrol provincie Drenthe

Provinciale pijler 2: Verbinding/samenwerking

De provincie verkent actief haar rol wat betreft een circulaire economie en stimuleert en faciliteert waar dit nodig is. Zo organiseert de provincie Drenthe al enkele jaren Hét Duurzaam Drenthe Event waar het onderwerp circulaire economie altijd op de agenda staat. Dit is een event waar duurzame bedrijven, organisaties en kennisinstellingen kennis kunnen ophalen en hun netwerk kunnen vergroten. In 2017 was Greenwaste hét duurzame bedrijf van Drenthe. Greenwaste ontzorgt ondernemingen door hun volledige afvalproces te organiseren en te monitoren. Zij duiken letterlijk in de containers van hun klanten om zo alle soorten afval in kaart te brengen waardoor maximaal hergebruik wordt gerealiseerd.²³

Voor een sterke regionale circulaire economie is samenwerking essentieel, daarom is vereniging van de vraag naar circulariteit zeer belangrijk om als regio een gezamenlijk boodschap uit te dragen: het noorden is een gebied waar een beweging gaande is en circulair ondernemen veel kansen biedt. Zo verkennen in Drenthe en Groningen verschillende woningbouwcorporaties de mogelijkheden voor circulair bouwen. Ook gemeenten hebben plannen voor circulaire bouw. Er bestaat echter nog veel onduidelijkheid in de markt wat precies onder circulair bouwen wordt verstaan. Dit zorgt ervoor dat de partijen individueel hun criteria vaststellen en verschillen ontstaan onder overheden, organisaties en ondernemingen. Om een level playing field te creëren, wil de provincie

²³ Het Duurzaam Drenthe event.

3. N.I.C.E

onderzoeken hoe de vraag naar circulariteit gebundeld kan worden en vanuit een gedeelde visie kan worden gewerkt. Dit geeft kracht aan het noorden als circulaire voorloper en schept duidelijkheid onder geïnteresseerde ondernemingen en organisaties.

Provinciale pijler 3: N.I.C.E.

N.I.C.E. is op het gebied van de circulaire bouwconomie een belangrijke speler. N.I.C.E. is een samenwerkingsverband tussen ondernemers, onderwijsinstellingen, provincie Drenthe en gemeenten, om vraagstukken in Noord-Nederland gezamenlijk aan te pakken en door studenten van het MBO en HBO te laten oplossen. Binnen het netwerk van N.I.C.E. zijn verschillende instellingen met circulaire bouwambities aangesloten. Deze bouwambities zijn nog in de verkenningsfase; Wat is mogelijk? De wil om deel te nemen aan de transitie is bij meerdere partijen aanwezig. Het is van belang dat deze partijen inzien wat er mogelijk is, en welke voordelen er te behalen zijn met deze nieuwe manier van werken. De provincie Drenthe wil samen met N.I.C.E. de verbinding tussen partijen met circulaire vraagstukken en ondernemers met circulaire oplossingen bevorderen, waardoor er nieuwe bouwprocessen kunnen worden opgezet. Onderstaande voorbeelden zijn projecten die in samenwerking met NICE worden uitgevoerd.

N.I.C.E. - PROVINCIE DRENTHÉ - HANZEHOGESCHOOL GRONINGEN

ZES STUDENTEN VAN DE HANZEHOGESCHOOL GRONINGEN HEBBEN IN OPDRACHT VAN N.I.C.E. EN DE PROVINCIE DRENTHÉ ONDERZOEK GEDAAN NAAR DE ONTWIKKELING VAN CIRCULAIR BOUWEN. DOOR MIDDEL VAN DESKRESEARCH EN INTERVIEWS IS EEN DATABASE OPGEBOUWD MET 26 CIRCULAIRE WONING- EN UTILITEITSBOUW-PROJECTEN (LJU), EN 6 GROND-, WEG- EN WATERBOUWPROJECTEN (GLJLJ) BINNEN NOORD-NEDERLAND. UIT HET ONDERZOEK BLIJKT EEN VERSCHUIVING VAN DE VRAAG NAAR CIRCULAIR BOUWEN. EEN DECENNIA GELEDEN WAS DE OPDRACHTGEVER VOORNAMELIJK PARTICULIER, TEGENWOORDIG IS ER VANUIT DE ZAKELIJKE MARKT MEER VRAAG. DE OVERHEDEN DOEN BINNEN DE GLJLJ-SECTOR MEER UITVRAGEN NAAR CIRCULARITEIT, VOOR DE LJU-SECTOR IS ECHTER NOG WEINIG VRAAG.

GRONDSTOF STROMENANALYSE

VOLTA 2020 - N.I.C.E. - ALFA-COLLEGE

EEN ANDER VOORBEELD IS HET PROJECT VOLTA 2020, DAT IS OPGEZET DOOR HET ALFA-COLLEGE IN HOOGEVEEN. BINNEN DIT PROJECT IS ER EEN GROTE ROL WEGGELEGD VOOR DUURZAAMHEID EN INNOVATIE VANUIT EEN STEEDS HECHTERE SAMENWERKING TUSSEN HET ONDERWIJS VAN HET ALFA-COLLEGE (TEVENS VERBONDEN AAN N.I.C.E.) EN HET BEDRIJFSLEVEN. DE ALFA-LOCATIE IN HOOGEVEEN ZAL IN 2020 EEN COMPLEET VERBOUWD, DUURZAAM EN INNOVATIEF SCHOOLGEBOUW ZIJN. DIT RESULTEERT IN EEN ONDERWIJSGEBOUW DAT TOEGESPITST IS OP HET ONDERWIJS VAN DE TOEKOMST. HET PROJECT WORDT GEREALISEERD VOLGENS DE CIRCULAIRE BOUWPRINCIPES, WAARBIJ ZOVEEL MOGELIJK MATERIALEN WORDEN HERGEBRUIKT EN DE RUIMTES OPTIMAAL WORDEN BENUT. STUDENTEN SPELEN HIER OOK EEN GROTE ROL IN. ZIJ ONTWIKKELLEN BIJVOORBEELD MEEDRAAIENDE ZONNEPANELEN VOOR OP HET DAK EN EEN OPLAADPUNT VOOR E-BIKES.

Grondstofstromenanalyse

De grondstofstromenanalyse geldt voor alle provinciale opgaven. Hierbij staat samenwerking centraal. Niet alleen tussen bedrijven uit verschillende sectoren maar ook tussen meerdere lagen van de overheid

en kennisinstellingen. Het is daarbij van groot belang dat deze partijen bewust zijn van wat er speelt in de regio en waar mogelijkheden liggen. Om deze reden hebben de drie noordelijke provincies Drenthe, Groningen en Friesland besloten nauwer samen te werken. Een circulaire economie stopt namelijk niet bij de provinciegrenzen en vereist samenwerking op grotere schaal.

De eerste concrete stap die de drie provincies gezamenlijk hebben gezet, is het laten uitvoeren van een noordelijke grondstofstromenanalyse. In dit onderzoek, uitgevoerd door Metabolic en KNN Advies, zijn grondstofstromen in kaart gebracht met als doel de circulaire kansen te identificeren en de mogelijkheid te bieden voor spelers in een aantal belangrijke clusters om concrete initiatieven op te zetten op het gebied van circulaire economie. De geïdentificeerde clusters zijn Chemie, Landbouw, Afval en Bouw. Uit het onderzoek is een aantal kansen naar voren gekomen, waar ondernemers, overheid en kennisinstellingen hun bijdrage aan kunnen leveren.

Bij deze mogelijkheden worden per groep concrete activiteiten en interventies voor de korte, middellange en lage termijn uiteengezet om de transitie te versnellen. Deze zijn belegd in negen verschillende transitiepaden die te zien zijn in figuur 6.

GRONDSTOF STROMENANALYSE

1 HOOGWAARDIGE MESTVERWERKINGSKETENS - KUNSTMEST VERVANGEN DOOR OPZETTEN EN FACILITEREN VAN MESTVERWERKINGSKETENS

2 CENTRALE COÖPERATIE VOOR REGIONALE VEEVOERPRODUCTIE - IMPORT VEEVOER VERVANGEN DOOR LOKALE RESTSTROMEN EN BIOMASSA

3 URBAN MINING - MATERIALEN UIT GEBOUWDE OMGEVING HOOGWAARDIG EN LOKAAL WEEER INZETTEN IN DE BOUW

4 OPENBARE AANBESTEDINGEN WONING- EN UTILITEITSBOUW EN GWW - CIRCULARITEIT ALS STANDAARD MEE WEGEN

5 HOOGWAARDIGE VERWERKING CELLULOSE-RIJKE RESTSTROMEN - OPZET MEERDER CELLULOSE VERWERKING UNITS

6 MARKT GEDREVEN GRONDSTOF PRODUCERENDE KETEN - STREVEN NAAR AFVALVERWERKENDE KETEN IN NOORD-NEDERLAND

7 BIO RAFFINAGE - CHEMISCHE SECTOR VERDER VERGROENEN D.M.V. GRONDSTOFFEN-PRODUCTIE VAN BIO RAFFINAGE

8 VERDUURZAMING ENERGIEVRAAG CHEMISCHE SECTOR - CO₂-UITSTOOT REDUCEREN MET 70% IN 2035

9 MINERALE GRONDSTOFFEN - MINERALE GRONDSTOFFEN WORDEN IN 2035 BINNEN DIVERSE SECTOREN HERGEBRUIKT

Figuur 6: De negen transitiepaden uit de noordelijke Grondstofstromenanalyse.

De transitiepaden geven een beeld hoe samenwerking tussen verschillende actoren voor daadwerkelijke actie kan zorgen en gezamenlijk verandering te weeg kan brengen. En hoewel de opdracht voor de analyse is uitgezet door de drie noordelijke provincies, is het evident dat juist de markt een belangrijke en doorslaggevende rol heeft in het realiseren van een circulaire economie. De uitdaging ligt in het vinden van partijen, zowel private als semipublieke instellingen, die eigenaarschap voelen voor een bepaald traject. De uitwerking van de transitiepaden zal worden belegd bij de logische trekkers in het veld, waar de monitoring van de processen bij de drie provincies komt te liggen in samenwerking met N.I.C.E. en Vereniging Circulair Friesland. Op deze manier wordt gewerkt vanuit de kracht van de regio en worden gezamenlijk de grote opgaven die klaarliggen opgepakt.

Passend bij de ambitie zet de provincie Drenthe zich in voor transitiepad 4. Openbare aanbesteding van woning- en utiliteitsbouw en grond-, weg- en waterbouw (GWW), waarbij de inzet met name is gericht op GWW. De provincie Drenthe heeft hierin een voorbeeld-functie. Voor de periode van 2018 – 2020 houdt dit in dat verschillende pilots opgezet worden. Pilots voor circulair aanbesteden in de publieke sector vormen leertrajecten voor alle betrokken instanties. Daarnaast zal het opzetten van een netwerk van provincies, gemeenten, Rijkswaterstaat en andere uitvragende instanties met de ambitie tot circulair aanbesteden als platform dienen om kennis te delen over ‘best-practices’ betreft processen en prestaties.²⁴

²⁴ KNN en Metabolic (2018). Noord-Nederland Circulair: Routekaart naar een circulair Noord-Nederland.

PROVINCIALE ORGANISATIE

WE ARE NICE

Provinciale organisatie

OPGAVEGERICHT WERKEN

DE PROVINCIE DRENTHÉ IS INGERICHT ALS EEN ADAPTIEVE NETWERKORGANISATIE. EEN ADAPTIEVE NETWERKORGANISATIE IS EEN ORGANISATIE DIE IN DIENST VAN HET BESTUUR SNEL REAGEERT OP MAATSCHAPPELIJKE VRAAGSTUKKEN EN DEZE SAMEN MET ANDERE ORGANISATIES, ONDERNEMERS EN INWONERS AANPAKT. HIERDOOR KAN DE PROVINCIE OPGAVEGERICHT REAGEREN OP MAATSCHAPPELIJKE VRAAGSTUKKEN.²⁵ DE PROVINCIE OPEREERT IN EEN OMGEVING DIE CONSTANT EN STEEDS SNELLER VERANDERT EN WAARIN DE BIJDRAGE VAN EEN PROVINCIE NIET LANGER VANZELFSPREKEND IS. VAN EEN ADAPTIEVE NETWERKORGANISATIE WORDT GEVRAAGD OM INTEGRAAL TE WERKEN. EEN TAAK IS NIET LANGER VOOR EEN ENKEL TEAM, MAAR COLLEGA'S UIT VERSCHILLENDE TEAMS WERKEN MET ELKAAR SAMEN AAN EEN OPGAVE. HIERDOOR GEBRUIKEN COLLEGA'S MET EEN DIVERSITEIT AAN ACHTERGRONDEN, HUN EXPERTISE OM INVULLING TE GEVEN AAN DE MAATSCHAPPELIJKE OPGAVE WAARVOOR ZIJ STAAN.

INTEGRAAL WERKEN

CIRCULAIRE ECONOMIE IS EEN MAATSCHAPPELIJKE OPGAVE DIE NAAST ECONOMIE OOK ANDERE DISCIPLINES BESTRIJKT. DAAROM IS INTEGRAAL WERKEN UITERST BELANGRIJK IN HET WERKEN AAN DEZE OPGAVE. DE INZET VAN DE PROVINCIE DRENTHÉ OP HET GEBIED VAN CIRCULAIRE ECONOMIE WORDT GEÏNITIEERD VANUIT HET TEAM ECONOMIE, MAAR

ANDERE STAKEHOLDERS EN BELANGHEBBENDE TEAMS ZULLEN OOK MEEWERKEN AAN DE TRANSITIE (TE DENKEN VALT AAN TEAMS ALS MILIEU, BODEM EN ENERGIE OF SUBSIDIE EN INKOOP). OP DIT MOMENT IS DE PROVINCIE DRENTHÉ EEN 'GROENE AGENDA' AAN HET OPZETTEN. DEZE AGENDA HEEFT ALS DOEL OM EEN OVERKOEPELENDE KOERS VOOR VERSCHILLENDE, AAN DUURZAAMHEID GERELATEERDE, PROJECTEN EN PROGRAMMA'S UIT TE ZETTEN. CIRCULAIRE ECONOMIE VALT HIER OOK ONDER. EEN GOEDE AFSTEMMING MET DE 'GROENE AGENDA' EN HAAR PARTNERS IS DAAROM NOODZAKELIJK.

SAMENWERKEN

CIRCULAIRE ECONOMIE IS EEN MAATSCHAPPELIJKE OPGAVE DIE VERDER REIKT DAN DE PROVINCIE DRENTHÉ ZELF. HET IS DAAROM NOODZAKELIJK OM, NAAST DE INTERNE TRANSITIE, OOK BUITEN DE EIGEN ORGANISATIE TE KIJKEN EN DE SAMENWERKING OP TE ZOEKEN MET (LOKALE) PARTNERS. DE PROVINCIE WERKT HIERIN SAMEN MET DRENTSE INWONERS, ONDERNEMERS, KENNISINSTELLINGEN, ORGANISATIES EN OVERHEDEN, DIE OP DIT MOMENT AL UITBLINKEN OF GEÏNTERESSEERD ZIJN IN DE ONTWIKKELING EN TOEPASSING VAN CIRCULAIRE MATERIALEN EN ZICH BEWUST ZIJN VAN DE KANSEN DIE CIRCULAIRE ECONOMIE BIEDT.²⁶ DAARNAAST ZAL DE PROVINCIE OOK SAMENWERKING TUSSEN VERSCHILLENDE PARTIJEN FACILITEREN EN PARTIJEN MET ELKAAR VERBINDEN.

²⁵ Zie Directiebrief Provincie Drenthe 2016

²⁶ Zie Begroting Provincie Drenthe 2017